

O SPLETITÉ HISTORII RAKOUSKÝCH ZELENÝCH

MIROSLAV ŠEPTÁK

Na podzim 2019 zažili rakouští Zelení opojné pocity nečekaného triumfu. Nejenže odvrátili hrozící problémy v podobě rychlého znovunabytí parlamentní relevance na spolkové úrovni, ale rekordní podpora obyvatelstva jim umožnila poprvé v historii podílet se na chodu spolkové vlády. Tímto potvrdili, že patří mezi nejúspěšnější ekologické strany v Evropě. Jejich působení na rakouské politické scéně nicméně doprovázela řada vzestupů a pádů, jejichž zachycení se stalo námětem obsáhlé monografie Roberta Kriechbaumera.

Jeden z nejrenomovanějších a nejplodnějších rakouských historiků má za sebou déle než čtyři dekády vědecké a publikační činnosti. Začínal habilitací se zřetelem na prvních pět let vládnutí významného sociálně demokratického spolkového kancléře Bruna Kreiského, aby jeho éře věnoval o několik let později samostatnou monografii.¹ Někdejší profesor salcburské univerzity širokého tematického záběru se zabýval rovněž historií Rakouské lidové strany, rozmanitými kapitoly dějin Salcburku nebo érou „konzervativního reformátora“ – spolkového kancléře Josefa Klause.² Zároveň vydal několik monografií o rakouské

1 Kriechbaumer, Robert: Österreichs Innenpolitik 1970–1975. Österreichisches Jahrbuch für Politik, Sonderband 1. Wien – München 1981; týž: Die Ära Kreisky. Österreich 1970–1983. In der wissenschaftlichen Analyse, aus der Sicht der Opposition und in Karikaturen von Ironimus. Wien – Köln – Weimar 2004.

2 Srov. například Konservativ. Chance und Zukunft. Neue Aspekte für Politik, Kultur und Weltanschauung, ed. Robert Kriechbaumer. Innsbruck – Wien – München 1979; týž: Von der Illegalität zur Legalität. Die ÖVP im Jahr 1945. Politische und geistesgeschichtliche Aspekte des Entstehens der Zweiten Republik. Wien 1985; týž: Von der Lagerstraße zum Ballhausplatz. Quellen zur Gründungs- und Frühgeschichte der ÖVP 1945–1949. Salzburg 1995; Volkspartei – Anspruch und Realität. Zur Geschichte der ÖVP seit 1945, ed. Robert Kriechbaumer – Franz Schausberger. Wien – Köln – Weimar 1995; Salzburg. Zwischen Globalisierung und Goldhaube, ed. Robert Kriechbaumer – Ernst Hanisch. Wien – Köln – Weimar 1997; Die Ära Josef Klaus. Österreich in den „kurzen“ sechziger Jahren, 2 Bände, ed. Robert Kriechbaumer. Wien – Köln – Weimar 1998–1999; týž: Die Landeshauptleute Salzburgs nach 1945. Salzburg 2002; Der Geschmack der Vergänglichkeit. Jüdische Sommerfrische in Salzburg, ed. týž. Wien – Köln – Weimar 2002; týž: Die Salzburger Festspiele 1960–1989. 2 Bände. Salzburg 2009; týž: Die Salzburger Festspiele 1990–2001. Die Ära Mortier/Landesmann. Eine Chronik. Salzburg – Wien 2011. týž: Umstritten und prägend. Kultur- und Wissenschaftsbauten in der Stadt Salzburg 1986–2011. Wien – Köln

politice doby nedávno minulé, buď v pozici hlavního autora, nebo jako jeden z hlavních tvůrců.³

Recenzovaná kniha si klade za cíl přiblížit vývoj Zelených od počátků až po „katastrofický rok“ 2017. Představuje tak dosud neucelenější pokus o zachycení dějin politického subjektu, který patří již déle než tři dekády mezi nedílnou součást rakouského stranického a politického systému. Výklad podřízený lineární časové ose a rozdělený do 13 kapitol je zvolen vhodně a umožňuje čtenáři snadnou orientaci v mnohdy složitých problémech. První tři kapitoly pojednávají o počátcích Zelených a parlamentních volbách v letech 1983 a 1986. Postmateriální monotematické hnutí s důrazem na ochranu životního prostředí se začalo formovat kolem různých skupin proti uvedení do provozu jaderné elektrárny Zwentendorf. Úspěchy na komunální úrovni vedly ke kandidatuře do Národní rady v roce 1983, nicméně rozštěpení zeleného hnutí na dva konkurující si subjekty zapříčinilo nezdar. Teprve pod vedením Fredy Meissner-Blauové došlo ke sjednocení a vytvoření jednotné kandidátky. Čtvrtá až pátá kapitola pojednávají o vývoji Zelených v letech 1990–2010, spojených především s osobností Alexandra Van der Bellena. Straně se podařilo etablovat i na zemské úrovni, přičemž propojením tradičních ekologických požadavků a liberálního programu dosáhla zvýšení koaličního potenciálu jak směrem k sociální demokracii (SPÖ), tak k lidovcům (ÖVP). Šestá až dvanáctá kapitola přibližuje úspěšné období pod vedením Evy Glawischniggové. Strana získala u části voličů profil bojovníka proti korupci, čímž se výrazně přiblížila maximalizaci voličského potenciálu. Nechybí zde ani pasáž věnovaná volebnímu maratonu prezidentských voleb v roce 2016. Přinesl zvolení bývalého předsedy Zelených Alexandra Van der Bellena hlavou státu. Tato událost zastínila vnitřní latentně přítomný spor o další směřování strany spolu s rostoucí únavou Evy Glawischniggové. Poslední třináctá kapitola je právem věnována událostem roku 2017. Vnitřní názorová nejednota zapříčinila

– Weimar 2012; týž: Zwischen Österreich und Großdeutschland. Eine politische Geschichte der Salzburger Festspiele 1933–1944. Wien – Köln – Weimar 2013; týž: Die Salzburger Festspiele. Eine Chronik 2002–2011. Salzburg – Wien 2013. Týž: Die Salzburger Festspiele. Ihre Geschichte von 2002–2011. Das Direktorium Peter Ruzicka, Jürgen Flimm, Markus Hinterhäuser, Helga Rabl-Stadler, Gerbert Schwaighofer. Salzburg – Wien 2013; Politik im Wandel. Der Salzburger Landtag im Chiemseehof 1868–2018. 2 Bde, ed. týž – Richard Voithofer. Wien – Köln – Weimar 2018. Die Dunkelheit des politischen Horizonts. Salzburg 1933 bis 1938 in den Berichten der Sicherheitsdirektion, 3 Bände, ed. týž. Wien – Köln – Weimar 2019–2020.

3 Kriechbaumer, Robert: Zeitenwende. Die SPÖ-FPÖ Koalition 1983–1987 in der historischen Analyse. Aus der Sicht der politischen Akteure und in Karikaturen von Ironismus. Wien 2008; Die umstrittene Wende. Österreich 2000–2006, ed. týž – Franz Schausberger. Wien – Köln – Weimar 2012; týž: „... ständiger Verdross und viele Verletzungen.“ Die Regierung Klima/Schüssel und die Bildung der ÖVP-FPÖ-Regierung. Österreich 1997–2000. Wien – Köln – Weimar 2014; Týž: „Es reicht!“. Die Regierung Gusenbauer-Molterer. Österreich 2007/2008. Wien 2016.

konflikt mezi vedením a mládežnickou organizací strany. Nečekané odstoupení Glawischniggové z čela Zelených zapříčinilo další turbulence. Pomyslný kulminační bod představovalo založení konkurujícího politického subjektu Kandidátky Petera Pilze jednou z ikon a zakládajícím členem Zelených. Následná nezvládnutá předvolební kampaň odehrávající se zcela ve stínu sporu o azylovou a migrační politiku způsobila katastrofu pozbytím mandátů v Národní radě po nepřetržitě 31leté parlamentní relevanci.

Autor dokázal vytvořit čtivý, faktograficky přesný a interpretačně střízlivý text. Vychází přitom převážně z dobového tisku a periodik i existující odborné literatury. Je však škoda, že v úvodu neprovedl rozbor využitých zdrojů. Samotný vědecký text doplňuje řada tabulek volebních výsledků a 51 převážně barevných fotografií. V knize nechybí pečlivý soupis bibliografie, seznam vyobrazení a osobní rejstřík.

Navzdory velké akribii autora obsahuje monografie zcela přirozeně některá diskutabilní tvrzení nebo pouze naznačuje události zasluhující si větší pozornost. Část významných představitelů Zelených, například Peter Pilz, patřila k členům Skupiny revolučních marxistů od roku 1986 vystupující pod označením Socialistická alternativa. Bylo by zajímavé zamyslet se jaký vliv, kromě již zmíněného Pilze, měli na formování politiky Zelených, a zda bývalí trockisté v současnosti působí v řadách strany (s. 47). Na straně 57 Kriechbaumer píše o premiérovém užití negativní kampaně v roce 1983 strážní SPÖ vůči konkurenci. Ve skutečnosti už v roce 1953 varovala sociální demokracie před záměrem ÖVP ukrást obyvatelům penze ve svůj prospěch.⁴ K vzestupu Svobodné strany Rakouska v letech 1986–1999 přispěla nepochybně i kontroverzní osobnost jejich předsedy Jörga Haidera. Vedle značného charismatu, mediálních kvalit k tomu přispěla i Haiderova mimořádná schopnost vést kontaktní kampaň s voliči.

Autor pojednal o předvolebních programech Zelených v kontextu parlamentních voleb nerovnoměrně. Někdy jim věnuje pozornost (s. 205, 288–289, 310), jindy je naopak zmíní pouze několika slovy nebo téměř vůbec (volby do Národní rady 1990, 1994, 1999, 2002, 2013). Liberální strana NEOS nevznikla odštěpením z ÖVP (s. 455). Integrovala část někdejších příznivců Liberálního fóra, v politice dosud neangažované občany a zlomek bývalých členů lidovců. Vedle v knize správně uvedených aspektů (programatické priority v rozporu s hlavními preferencemi elektorátu, vznik Kandidátky Petera Pilze) přispěla k nejhoršímu výsledku Zelených v parlamentních volbách v roce 2017 zásadním způsobem rovněž negativní image strany – rozhádané formace zaměstnané vlastními spory a rozmiškami.

4 Hölzl, Norbert: Propagandaschlachten. Die österreichischen Wahlkämpfe 1945–1971. Wien 1974, s. 55; Rathkolb, Oliver: Negative Campaigning. In: Wahl 2017. Loser, Leaks & Leadership, ed. Thomas Hofer – Barbara Tóth. Wien 2017, s. 156–157.

Kromě toho tehdejší lídryně Zelených Ulrike Lunaceková pochopila poměrně pozdě, že není možné vést předvolební kampaň a ještě k tomu vykonávat mandát v Evropském parlamentu (s. 615).⁵ Ze závěrečného seznamu literatury není jasné, jaké fondy autor v Archivu Haslauerovy knihovny použil. Název „Kreisky Archiv“ není přesný, jedná se totiž o Nadaci Archivu Bruna Kreiského (Stiftung Bruno Kreisky Archiv) (s. 634).

Uvedené drobné připomínky nezpochybňují nesporný přínos recenzované monografie. Přehledně, věcně a erudovaně přibližuje historii rakouských Zelených po dobu delší než tři desetiletí. Kniha by neměla být opomenuta každým, kdo se chce fundovaně seznámit s peripetemiemi stranického systému a vnitřní politiky nedávné minulosti v republice pod Alpami.

Kriechbaumer, Robert: Nur ein Zwischenspiel (?). Die Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017. Böhlau Verlag, Wien – Köln – Weimar 2018, (Schriftenreihe des Forschungsinstituts für politisch-historische Studien der Dr.-Wilfried-Haslauer-Bibliothek, Band 66), 650 s.

5 Šepták, Miroslav: Rakouské parlamentní volby 2017. Začátek éry Sebastiana Kurze. Středoevropské politické studie 20, 2018, č. 2, s. 101–102, 106.

